plaut

STICHVS.

AL LVI T. MACCI PLAVTI STICHVS.

PE GRECEȘTE ADELPHOE A LVI MENANDRVS.

JVCATA LA JOCVRILE PLEBEENE.

CN. BAEBIVS. C. TERENTIVS. AEDILI AI POPORVLV

A JVCAT-O

T. PVBLILIVS PELLIO.

MVZICA DE

MARCIPOR OPPII.

TOATĂ CANTATA CV FLAVTA SARRANA.

* *

C. SVLPICIVS. C. AVRELIVS. CONSVLI.

PERSOANELE:

PANEGYRIS. (PHILVMENA). VXOR EPIGNOMI.	Panegyris (Philumena). soția lui Epignomus.
PAMPHILA. VXOR PAMPHILIPPI.	Pamphila. soția lui Pamphilippus.
ANTIPHO. SENEX.	Antipho. Bătrân.
GELASIMVS. PARASITVS.	Gelasimus. Parasit.
CROCOTIVM. ANCILLA.	Crocotium. Roabă.
PINACIVM. PVER.	Pinacium. Rob tânăr.
EPIGNOMVS. PAMPHILIPPVS. } FRATRES.	Epignomus. Pamphilippus. } Frați.
STICHVS. SA(N)GARINVS. } SERVI.	Stichus. Sangarinus. } Robi.
STEPHANIVM. ANCILLA.	Stephanium. Roabă.

— Acțiunea se petrece la Athena —

www.digibuc.ro

STICHVS.

REPREZENTATĂ LA ANUL 200 A. CR.

— I. Piesă din greceşte. Originalul grec: *Adelphoe* al lui Menandrus. Numele grec pe româneşte „*Cei doi fraţi*“. Plautus l-a schimbat ca de obiceiu în *Stichus*, după numele unui erou din piesă, caşi *Epidicus*, *Menaechmi*, *Pseudolus*. Singura comedie, care are didascalie, păstrată aproape complet, ca la comediile lui Terentius. Din ea putem afla, pelângă numele actorului, care a jucat piesa (*T. P. Pellio*, menţionat şi în alte două comedii: *Bacchides*, 215 şi *Menaechmi*, 404), al compozitorului muzicei, felul flautei, cu care s'a executat melodia (*tibiae sarranae*, flaută dublă tyriană), dar şi data exactă a reprezentării, prin arătarea numelui Edilului şi al celor doi consuli. Prologus nu are.

— II. *Cuprinsul.* Actul I-lu. Bătrânul *Antipho* are două fete, măritate după doi fraţi, plecaţi după negoţ, să-şi refacă averea. Trec ani şi niciun semn de viaţă. Soţiile îi adăstau cu iubire şi credinţă. Dar bătrânul vrea să le căsătorească cu alţii. Fetele se împotrivesc. De aci conflictul dramatic.

Actul al II-lea. Parasitul celor doi bărbaţi plecaţi, e în căutarea unei mese; vine spre casa lor. Un rob tânăr soseşte din port anunţând stăpânei sosirea bărbaţilor. Parasitul, în nădejdea unei mese, ia parte la preparativele de primire. Interesant, monologul Parasitului, v. 155-235.

Actul al III-lea. Soseşte unul din soţi, întovărăşit de robul său, *Stichus*. Dă cu ochii de parasit, care se invită singur la masă. Nu este poftit.

Actul al IV-lea. Soseşte şi celàlalt soţ. Sunt acum bogaţi. Socrul, om practic, se împacă cu ei, „*deoarece averea îţi aduce cu ea şi prieteni*“ (v. 523), cu învoirea să-i dea pe seama sa o flautistă, din cele aduse, să şi-o aibă drept soţie, ca unul ce erà văduv. Si totul se sfârşeşte cu o masà, dela care parasitul este gonit, pentrucă, din pricina lui, îşi cheltuiseră ei averea. Acţiunea pare a se sfârşi aci. Dar, caşi aiurea (*Pseudolus*), Plautus mai adaugă un act:

Actul al V-lea. Asistăm la petrecerea celor doi robi: *Stichus* şi *Sangarinus*, în tovărăşia iubitei lor comune. Beţie pe scenă. Comedia se sfârşeşte cu o orgie pe scenă, caşi în *Persa*.

— III. Subiect cu început frumos: Opunerea celor două soţii la proiectele părintelui lor şi care sfârşeşte într'un mod curios. Nici acţiune, nici intrigà, ci simplă înşirare de scene, fără multă legătură între început şi sfârşit. Acţiunea ne înfăţişează trei momente bine distincte

www.digibuc.ro

între ele: Scenele dela început, din actul întaiu, în care ni se desvalue caracterul minunat al celor două femei, înfăţişându-ne un cadru familiar cinstit şi demn; apoi scenele cu sosirea pe neaşteptate a bărbaţilor; împăcarea între ei şi socru şi la urmă masa. Intre ele se introduce persoana parasitului, un alt Ergasilus, din *Captivi*, ori Peniculus, din *Menaechmi*, Saturio, din *Persa*, ocupând 356 versuri, din 775, câte are comedia. Apoi actul al V-lea, în care toată lumea dispare, rămânând în scenă persoane, cari n'avuseseră până aci niciun rost, dând privelişte a unei orgii desgustătoare.

Şi aci avem deaface cu o *contaminare*. Pentru a varia acţiunea, pentru a-i da oarecare viaţă, mişcare şi aici Plautus a introdus, într'o acţiune serioasă, lucruri vesele, ca mai pretutindeni şi în special în *Captivi*, unde persoana parasitului e anume introdusă într'o acţiune serioasă, caşi aici. De aceea, singurele scene, cu oarecare mişcare, viaţă, umor, sunt cele ocupate de parasit şi beţia din ultimul act.

Comedie slabă ca acţiune, mişcare şi umor.

— IV. Eroli. Bătrânul *Antipho*, interesat, ca un Roman şi stricat, ca mai toţi bătrânii din Plautus. Cei doi fraţi, fără nicio personalitate. In schimb, caracterul minunat al celor două tinere soţii.

— V. Ca *morală*, împotrivirea celor două femei de a rămâne credincioase bărbaţilor lor. Elogiul credinţei conjugale, la fel cum în *Captivi* a fost elogiul devotamentului sclavului faţă de stăpânul său.

— VI. Caracteristice: 1) *Didascalia*. — 2) Tânguirile parasitului (v. 155—240). — 3) Obiceiuri la mese, cari vin să completeze *Mostellaria* şi *Persa*. — 4) Sfârşitul în cântece şi veselie, caşi *Casina*, *Persa*, *Pseudolus*. — 5) Muzica.

— VII. Muzica. Predomină *recitativul*, cu 397 versuri şi *diverbia*, cu 266 versuri, din totalul de 775 versuri. Numai două *canticum*. La început, un duo de 47 v. al celor două femei; apoi un solo al sclavului mesager, urmat de un duo cu parasitul, v. 274-329. Totat 102 versuri.

Metrica acestei comedii prezintă însă o importanţă deosebită. O probă evidentă că *recitativul* era întovărăşit de muzică (v. 725) şi că atunci, când flautistul nu cânta, metrul se schimba în *iambi senarii*, cari alcătuiau *diverbium*, partea rostită fără muzică (v. 762). Exemple caracteristice de acest fel mai sunt: *Bacchides*, 997-1075; *Curculio*, 429-461; *Pseudolus*, 998-1051; dar mai ales *Persa*, 501-512, 520-527.

— VIII. Ca imitaţii moderne: Molière în *Amphitryon* şi în *Le dépit amoureux*.

www.digibuc.ro

CUPRINSUL PE SCURT AL PIESEI. II [1]).

Un bătrân îşi dojeneşte fetele, pentrucă ele se încăpăţânează într'atât, încât îşi apără bărbaţii, doi fraţi, cari sărăcind s'au dus prin ţări străine şi nu voesc să-i părăsească. Dimpotrivă ele se silesc să-l înduplece, prin vorbe meşteşugite, să fie lăsate, să-şi aibă bărbaţii, după cari au fost căsătorite. Bărbaţii se reîntorc cu averea refăcută dincolo de mare. Îşi reia fiecare soţia şi lui Stichus i-se dă voie, să se înveselească.

ACTVL I-iu.

Panegyris. Pamphila.

Pan. [2]). O cred nefericită,
Pe biata Penelopă,
Surioară dragă, în sufletul ei,
Care văduvită şi 'ndelungă vreme
A fost mereu lipsită de bărbatul ei.
Că noi sufletul dânsei
Din suferinţa noastră, mai bine-l înţelegem
Ca unele care ne sunt plecaţi bărbaţii.
Şi grija celor duşi, aşa cum se şi cade,
Ne 'ngândură într'una, surioară dragă, zi
şi noapte 'n şir.
Pam. A noastră datorie
S'o facem se cuvine.
Că noi, ce facem, nu-i mai mult,

---

1) In vers acrostih. — Primul augumentum e redus la câteva crâmpeie de cuvinte, fără niciun interes.

2) Canticum. V. 1 — 48. Cele două femei tinere îşi cântă neliniştea sufletească, în care se găsesc.

www.digibuc.ro

Decum ne 'ndeamnă-onoarea.
Dar, ia să stăm puţin aci, surioară dragă:
Că multe mi-e aminte cu tine să vorbesc,
Din ale căsniciei.
Pan. Ceva de bine, surioară?
Pam. Fireşte sper şi vreau. Dar iată surioară,
Dece mă chinuesc, că tatăl meu şi-al tău, fieşte,
El care este între toţi singurul mai cu dreptate,
Se ţine de nimicuri, ce nu-s de om cinstit.
Aruncă în spinarea bărbaţilor plecaţi
Ocară fără merit,
Şi vrea de ei să ne despartă.
Aceste lucruri, surioară, viaţa chiar mi-au săturat-o [1]),
Astea sunt ce mă sfăşie şi care mă 'mbătrânesc.
Pan. Numai plânge surioasă şi nu-ţi mai vâri în suflet
Astă-ameninţare, ce zice c'o să-ţi facă.
Nădăjduim şi noi să se mai îmbunească.
Îl ştiu eu doar pe dânsul: în glumă astea zice.
Şi încă munţi Persani, de aur, cum se spune,
De-a fi să i-se dea şi încă tot n'ar face-o,
Să ai dece te teme. Şi încă, totuş şi aşa,
De-a fi ca să o facă, dece să te mânii,
Că nu fár' de dreptate se 'ntâmplă lucrul ăsta,
Că doar bărbaţii noştri decând sunt duşi de acasă,
Al treilea an este [2]). *Pam.* Aşa-i precum o spui.
Pan. Şi dacă în restimp, trăesc, sunt sanătoşi,
Ce fac şi unde sunt, ce treburi învârtesc [3]),
Nici ştire nu ne dau şi nici încoa nu vin.
Pam. Au, d'aia te boceşti, că nu-şi fac ei datoria,
Precum ţi-o faci şi tu? *Pan.* Pe Polux, chiar aşa.
Pam. Să taci şi vorbe dealdeastea nu vreau să-mi mai aud.
Din gura ta deacum. *Pan.* Şi pentruce?
Pam. După mine omul, înţelept, pe Polux,
Trebue să-şi împlinească datoria, să şi-o facă.

---

1) *saturant.* — 2) *hic tertius annus.* — 3) *quid agant, ecquid agant.*

www.digibuc.ro

Intru-aceea-acum şi eu, deşi îmi eşti sor' mai mare,
Te îndemn, ca să nu-ţi uiţi datoria, ce o ai.
Şi chiar răi ei de ar fi şi cu noi nu s'ar purta
Cum dreptatea le ar cere, cuvine-se totuş ca noi
Să ne dăm silinţa toată, pe Polux, să nu greşim,
Implinindu-ne în totul datoria, ce avem.

Pan. Imi placi şi tac. *Pam.* Dar vezi ca să nu-ţi uiţi.

Pan. [1]). Nu vreau să mă crezi, soră dragă, că mi-aş fi dat uitării soţul, sau că el şi-ar fi pierdut cumva încrederea, pe care şi-ar fi pus-o în mine, pentrucă, pe Polux, bunătatea lui mi-e scumpă şi dragă. Şi de aceea unirea noastră laolaltă nu-mi pricinueşte acum nicio părere de rău şi nici n'am dece să pot dori, să sfarăm legăturile căsniciei. Dar, la urma urmei, asta stă în puterea părintelui nostru şi noi nu putem face altcum, decum ne poruncesc părinţii.

Pam. O ştiu şi de mă gândesc mai mult, întristarea-i şi mai mare, pentrucă ne-a cam făcut să vedem, care îi e gândul.

Pan. De-i aşa, să chibzuim în noi, ce trebue să facem.

Antipho. Panegyris. Pamphila [2]).

An. (către robii din casă). Robul, care aşteaptă, să fie îmbol- 58
dit într'una la treabă, de care nu-şi aminteşte să-o facă dela sine, robul acela nu e om de ispravă. Dar, la început de lună, nu uitaţi însă să vă cereţi hrana cuvenită [3]): iar cât despre treaba, pe care trebue s'o împliniţi în casă, vi-o amintiţi mai cu greu. Dacă n'o să-mi stea rânduit, fiecare lucru la locul lui, când am să mă 'ntorc acasă, o să-mi faceţi cunoştiinţa cu vâna de bou. Nu oameni se vede că locuesc aici, laolaltă cu mine,

---

1) *Canticum* se schimbă în Diverbium *(iambi senarii)*, v. 48-57 pentrucă numai erà acelaş sbucium sufletesc.

2) Recitativ. *(troch. septenarii)*, v. 58-154.

3) *demensum cibum*. Sclavul care făcea parte din familie (deunde şi expresia de *familiaris*, *Epidicus*, 2), la început mânca din mâncarea stăpânului; mai târziu însă i-se da mâncarea, sub formă de raţie anume (numită *cibus demensus)*, zilnic, sau lunar şi din care robii mai şi economiseau, în vederea economiilor pentru răscumpărare. (*Peculium*).

www.digibuc.ro

ci porci. Să vă îngrijiţi, să-mi fie casa helciu, când am să vin acasă [1]). Am să-mi fiu îndată acasă. Mă reped numai pânăla fata cea mare. De va fi să mă caute cineva, deacolo să mă cheme unul din voi; dacă până atunci n'am să-mi fiu înapoi acasă.

Pam. Ce ne facem, soră dragă, dacă tata se va încăpăţâna împotrivă-ne?

Pan. Să ne supunem la ce va hotărî el, a cărui putere mai mult poate [2]). Prin rugăciuni, iar nu împotrivindu-ne împotrivă-i, se cade să ne dăm silinţa. Indurare, de-a fi să-i cerem [3]), nădăjduesc s'o putem dobândi dela el. A i-ne împotrivi lui, n'am putea-o face, fără a nu ne dezonora şi a nu cădea la mare păcat, lucru pe care nici eu nu l-aş face şi nici pe tine nu te-aş sfătui, să-l faci. Mai degrabă să-l îmbunăm cu ruga. Imi cunosc eu părinţii: Nu-s nesimţitori la rugă [4]).

An. (fără să le vadă). Dintr'un început, ce fel am s'o încep cu ele, la asta mi-e gândul: Să le iau cu vorba, aşa pedeparte [5]), în felul ăsta, caşicum nimic ascuns n'aş avea, ori că mi-ar fi trecut cumva pela urechi că ele au căzut în păcat; sau mai bine să le încerc cu binişorul, ori cu ameninţări? Ştiu că gâlceava n'o să lipsească, îmi cunosc eu odraslele mele, dacă va fi vorba să voească mai bine, ca să rămână mai degrabă aici, la casa lor, decât să se mărite după un altul, aiurea. N'am să fac una ca asta. La ce bun să mă răsboesc cu ele tocmai la vreme de bătrâneţe, când nici ele nu mi-au dat prilejul, pentru care lucru sa fac treaba asta? In ruptul capului, nu. Nu-mi plac gâlcevile. Insă, în chipul ăsta, socot eu că este cel mai nimerit de făcut: Am să mă prefac, caşicum ar fi făcut o faptă rea. Am să le vâr astăzi frica în sân, să le speriiu [6]). La urmă, am să mă desvălui, să vadă, care mi-e gândul. Ştiu c'are să fie vorbărie multă.

Mă duc înăuntru. Dar uşa e deschisă.

---

1) Compară *Pseudolus*, 133-170. — 2) *potestas plus potest.*
3) *gratiam per si petimus.* — 4) *exorabilest.* — 5) *perplexim.*
6) *perplexabiliter perpauefaciam. (perplexabilis, Asinaria*, 792). Cuvinte rari.

www.digibuc.ro

Pam. Cu siguranţă, sunetul vocii părinteşti îmi ajunse la urechi.

Pan. El e, pe Castor! Să-i ieşim în cale-i şi să-l îmbrăţişem.

Pam. Sănătate bună, tată dragă.

An. Şi vouă la fel. Vedeţi-vă acolo de treabă. Şedeţi.

Pam. O îmbrăţişare — *An.* M'am cam săturat de ele! *Pan.* Dece, rogu-te, tată?

An. Pentrucă mă 'ncinse o acreală pela inimă [1])!

Pam. Şezi aci, tată.

An. Nu stau aci; staţi voi. Eu am să m'aşez pe banca asta.

Pan. Stăi, o pernă — *An.* Ce atâta osteneală! Mi-e bine şi aşa. Stăi.

Pam. Ingădue, tată. *An.* La ce nevoie? *Pan.* Este. *An.* Ca să-ţi fac pe voie. Dar mi-erà bine şi aşa.

Pam. O fată niciodată nu ar putea spune că şi-a îngrijit îndeajuns părinţii. Pe cine e mai drept să-l avem mai scump decât pe tine? Şi la urmă, tată, pe bărbaţii noştri, cu cari tu ai voit să fim femei măritate.

An. Vá purtaţi, aşacum e cinstit să se poarte femeile de treaba, pentrucă pe barbaţii voştri, deşi lipsind deacasă, îi aveţi în voi, caşicum ar fi de faţá.

Pam. E o datorie de onoare, tată, să cinstim pe aceia, cari ne-au ales, să le fim lor soaţe [2]).

An. Nu cumva a fi pe aci vreun străin, care să ne fure cu urechea vorbirea?

Pan. Nimeni, în afară de noi şi de tine.

An. Vreau să vá îndreptaţi încoa gândul. Pentrucă vin acum la voi ca un nepriceput în lucrurile şi apucăturile voastre muiereşti, ca un elev la dàscàliţele sale. Ce purtări se cade, să aibà femeile măritate, care sunt de multă ispravă? Să mi-o spună aşa dar fiecare din voi.

Pam. Ce vorbă mai e şi asta, să-mi vii încoa, să afli apucăturile muiereşti?

---

1) *ita meae animae salsura eucnit.* — 2) *eos nos magnuficare qui nos socias sumpserunt sibi.*

www.digibuc.ro

An. Pe Polux, îmi caut şi eu o soţie, acum când mama voastră nu mai e pe lume.

Pam. Uşor ai s'o găseşti, tată, şi mai rea şi cu apucături mai rele, decum a fost cealaltă: Una mai bună, nici tu n'ai s'o găseşti, nici soarele n'o vede.

An. Dar eu umblu să aflu dela tine şi dela sora asta a ta.

Pam. Pe Polux, tată, cum ar trebui să fie, o ştiu: dacă există — aşacum socot eu că trebue să fie.

An. Aşa dar vreau să ştiu, cum socoţi tu că e drept să fie.

Pam. Ca, prin oraş, când merge, să le închidă gura la toţi, să n'aibă nimeni ce bârfi de rău de ea, pe bună dreptate.

An. Spune-mi acum şi părerea ta.

Pan. Ce vrei să-ţi spun, tată?

An. Cum se poate mai uşor cunoaşte femeia, care are o fire bună?

Pan. Aceea, care având putinţa să facă rău, se stăpâneşte, să nu-l facă.

An. Nu-i rea vorba asta! Acum tu, cealaltă. Care-i căsătoria mai sănătoasă, cu o fată, ori cu o văduvă?

Pam. După câte mintea m'ajută, din multe rele, răul, care este cel mai neînsemnat, acela este cel mai mic.

An. Ce fel femeia ar putea fi ferită de rele?

Pam. Să se ştie într'una păzi, să nu facă azi, ce i-ar părea rău a douazi.

An. Care femeie ţi-se pare ţie cu mult cea mai înţeleaptă?

Pan. Acea care, în culmea fericirii, nu-şi pierde totuş capul, precum şi aceea, care îndură cu resemnare că nu mai este ce-a fost odată.

An. Pe Polux, v'am pus frumuşel la încercare şi v'am aflat, care vă e gândul. Dar, iată pricina, pentru care m'am ostenit până la voi şi am ţinut să fiţi amândouă laolaltă: Prietenii, tuesc, să vă iau acasă de aci.

Pam. Dar şi nouă altfel ne este sfătuirea, dece trebue să facem. Pentrucă, sau atunci, dacă nu-ţi eră pe plac, nu trebuia, să ne fi dat de soţii, sau astăzi nu e cinstit lucru, tată, să ne iei cu tine, în lipsa lor de acasă.

www.digibuc.ro

An. Să vă ştiu eu trăind sub ochii mei, căsătorite cu nişte bărbaţi sărăcăcioşi ?

Pam. Imi place săräcăciosul acela al meu: Regele place reginei sale. In sărăcie, inima mi-a rămas aceeaş, precum mi-erà şi atunci, pecând eram bogaţi.

An. De unii, cari se închiriază pe bani [1]) şi săraci lipiţi, faceţi voi atâta vorbă ?

Pam. Nu m'ai măritat, cred, cu banii, ci cu un om.

An. Ce mai aşteptaţi voi nişte oameni, cari s'au dus de aici, e acum al treilea an împlinit ? Dece să nu vă faceţi o soartă mai bună, din una mai rea ?

Pan. E prostie curată, tată, să duci la vânătoare câinii cu deasila. Duşmană îi va fi soţia, care este dată, fără plăcerea ei, drept soaţă unui bărbat.

An. Hotărît lucru, niciuna din voi nu vrea să se supună puterii părinteşti ?

Pan. Ne supunem, odată ce nu voim să plecăm dela aceia, unde ne-ai dat în căsătorie.

An. Rămâneţi sănătoase ! M'oiu duce şi-oiu spune pela prieteni, care vă e hotărîrea.

Pan. Ne-or judeca femei cinstite, cred, dacă ai să povesteşti la oameni cinstiţi.

An. De-i aşa, să vă îngrijiţi singure de rostul casei [2]), cum v'o tăia capul mai bine. (iese).

Pan. Acum îmi placi, când ne îndemni spre bine. Acum ascultare îţi dăm. Acum [3]), soră dragă, să mergem în casă.

Pam. Ba, eu una vreau să mă reped până acasă. Dacă ţi-a veni întâmplător vreo veste dela bărbat, fă-mă s'o ştiu. —

Pan. Nici eu n'am să mă ţin în secret de tine, cum nu te-ai ţine nici tu, dacă ai şti ceva. (Pamph. iese).

Ei, Crocotium, du-te şi cheamă-l încoa pe parasitul Gelasimus, adu-l cu tine. Pentrucă, pe Castor, vreau să-l trimit în

---

1) *latrones.* V. *Miles gloriosus,* v. 76. (Nu „*bandits*“, cum înţelege E. Sommer, v. II. 381. Op. cit.). — 2) *curate igitur familiarem rem,*

3) *Nam,* care se repetă.

www.digibuc.ro

port, de cumva va fi picat vreo corabie din Asia, ieri, sau astăzi. La urma urmei, îmi am eu zilnic robul meu de strajă în port; dar, totuş, vreau să-şi mai rotească şi el ochii. Grăbeşte-te şi să-mi fii acum înapoi.

Gelasimvs. Crocotivm [1]).

Ge. (fără a o vedea). Foamea, bănuesc eu, că mi-a fost mai-că-mea, pentrucă, decând am venit pe lume, sătul niciodată n'am fost. Dar nici să se găsească un altul, care să aibă mai multă recunoştiinţă faţă de maică-sa, decum i-o port eu — şi încă fără niciun chef. Şi nici nu poate fi recunoştiinţă mai mare, decum o am eu faţă de maică-mea, foamea. Pentrucă ea m'a purtat zece luni în pântece, iar eu o port în stomac mai bine de zece ani. Dar, pecând ea m'a purtat cât fusei copilaş mic de tot, să-i fie, pasă-mi-te, sarcina mai uşoară, eu port în pântece o foame, nu tot aşa de micuţă, ci, pe Hercle, una cu mult mai mare şi grea, nevoie mare. Pe mine durerile la pântece mă încing zilnic, dar pe maică-mea, s'o pot naşte, nici vorbă şi nici ce-o să mă fac, nu ştiu. Am tot auzit şi eu de pela unii, de pela alţii, tot spunându-se, în popor, că la elefanţi femeia, obiceiul este, să stea îngreunată zece ani în şir. Din sămânţă de elefant pe semne că e şi foamea asta, pentrucă aşa mi s'a lipit de pântece, de atâţia amari de ani.

Acum, dacă are cineva nevoie de un om mucalit, mă vând cu tot calabalâcul depe mine [2]). Umblu şi eu să-mi umplu stomacul gol lipit. Gelasimus e numele, cu care m'a hărăzit tata, încă de mic copil fiind; din pricina sărăciei m'alesei la urmă cu numele ăsta. Pentrucă, încă de copil mic, eram mucalit, de aceea sărăcia m'a făcut, să fiu de rîsul altora. Că sărăcia, când se leagă de cineva, îl învaţă la toate meşteşugurile. Şi mi-a spus tata c'am picat pe lume pe timp de lipsă mare: Intru aceea, pasă-mi-te, mă usuc şi eu aşa grozav de foame.

---

1) Diverbium. *(iambi senarii)*, v. 155-273. — Compară: Ergasilus, în *Captivi*, 68-110; Peniculus, în *Menaechmi*, 77-109; Saturio, în *Persa*, 53-80. — 2) *cum ornamentis omnibus*. V. nota *Captivi*, v. 89.

www.digibuc.ro

Noroc însă că neamul nostru a fost hărăzit cu o bunăvoinţa mare: Nu obişnuesc să spun, nu, la nimeni, dacă mă pofteşte careva la masă.

Este o vorbă, care s'a dus dintre oameni, spre cea mai mare nenorocire şi după mine, pe Hercle, foarte la locul ei şi cât se poate de înţeleaptă, de care se foloseau oamenii mai nainte: „Vino la mine, la masă, zii, da, făgădueşte-mi, nu face mofturi. Pierzi ceva? Nu vreau, îţi spun, n'am să te las să pleci". Pecând acum vorbele astea au fost schimbate pe altele, nişte vorbe chiar de nimic, pe Hercle şi fară nicio frumuseţe în ele: „Te-aş pofti la masă, dacă şi eu n'aş cina aiurea, afară". Vorbe [1]), cărora aş vrea să le sfărîm rănichii, pe Hercle, cum aş vrea sà crape şi acela, de va fi să cineze acasă. Vorbele astea mă silesc acum, să învăţ obiceiurile barbare [2]) şi să m'apuc de meseria de strigător public şi în felul ăsta să-mi fac cunoscut vânzarea şi să mă vând singur.

Cr. (aparte). Asta-i parasitul acela, după care am fost mânată, să-l aduc. Să-l ascult, ce-şi vorbeşte, apoi am să-l strig.

Ge. Sunt însă aici o seamă de oameni curioşi şi răi, cari se îngrijesc nevoie mare de treburile altora, pentrucă n'au cu ce-şi omorî vremea. Aştia, când aud de vreo vânzare publică, aleargă, grăbiţi să afle, care să fie pricina: E vorba de plata unei datorii, de vreo cumpărătură de pământ, sau de restituirea unei dote femeii în divorţ? De aceştia toţi, cari sunt destul de nenorociţi, se chinuesc singuri, deşi, pe Hercle, nu-i socot fără demnitate, nu mă sinchisesc de loc: Am să le spun pricina vânzării, să aibă dece s'or bucura de răul altuia, pentrucă nimeni nu este curios, fără a nu fi şi răutăcios.

Pricina, pentru care va să mă scot singur în vânzare: atâtea pagube mari, cari au dat peste nenorocitul de mine, de pildă, negoţul cu robii aşa m'a sărăcit pe mine, nenorocitul, apoi chefurile în şir nebuneşti, atâtea mese pierdute, pe care le-am plâns, ce mai vinuri îndulcite cu miere, dar, prânzurile,

---

1) Compară ce spune Ergasilus, în *Captivi*, v. 461-494.

2) *mores barbaros*. Aluzie la Romani. V. nota. *Asinaria*, prologus.

www.digibuc.ro

care se duseră cu toate în şir în aceşti trei ani! De atâta întristare şi amărăciune m'am ofilit, nenorocitul de mine. Foamea aproape că — m'a şi dat gata.

Cr. Mai mucalit nu-i altul, când foamea îl apucă!

Ge. Acuma, m'am hotărît, să fac vânzare publică: Mă văd nevoit, să mă desfac de tot ce am. Aide, de vă e aminte, va fi destulă pradă, pentru cei cari se prezintă. Pun la vânzare vorbe de spirit. Aide, licitaţi. Cine le ia pe-o cină? Le ia careva pe un prânz? Hercules îţi va şti de ştire — pentru un prânz, tu, pentru o cină! Ei, ai zis da, din cap? Nimeni n'o să dea lucruri mai bune, n'am să îngădui niciunui parasit, să aibă ceva mai bun.

Mai vând fricţiuni, ce te asudă, din cele greceşti, sau din cele ce te moaie, de-ţi scoţi beţia din tine; apoi cuvinte piperate, mici giugiuleli, ori jurăminte strâmbe, fără valoare, de parasit; cuţitaşe de baie, cu rugina gata pe ele [1]), flacoane de unsori învechite [2]) şi un parasit golit gata, în care aţi putea păstra resturile de mâncare. Toate acestea sunt nevoit să le vând, la repezeală, să-i pot da şi eu lui Hercules a zecea parte din jertfă [3]).

Cr. Pe Castor, iată o vânzare, care nu preţueşte cine ştie ce lucru mare! I s'a lipit omului foamea tocmai de fundul stomacului. Să mă duc spre el.

Ge. Cine să fie asta, care vine încoa spre mine? Dar, asta-i chiar sclava lui Epignomus, Crocotium.

Cr. Gelasimus, salutare!

Ge. Nu-i ăsta numele meu.

Cr. Pe Castor, eu una ştiu că ăsta ţi-e numele.

Ge. A fost, fireşte, dar s'a pierdut de prea multă întrebu-

---

1) *robiginosam strigilem. Strigilis*, cuţitaş de metal, ori de os, cu care la băi se curăţea murdăria depe corp. Se vede că parasiţii se îndeletniceau şi cu meseria asta. Ideia e aceasta: li ruginise cuţitaşul, pentrucă numai fusese de mult poftit pela mese, să facă pe băiaşul.

2) *ampullam rubidam.* Borcan de ţinut unsori, pentru fricţiuni. V. şi *Mercator*, 927. — 3) V. nota, *Bacchides*, 665.

www.digibuc.ro

inţare. Acum mă numesc Maţegoale [1]), pe nume adevărat.

Cr. Vai, pe Castor! Mult haz mai făcui astăzi de tine!

Ge. Când şi unde?

Cr. Aci, când tot îndrugai de chestia cu vânzarea. —

Ge. Răutateo! Şi, auzişi, ai?

Cr. Pe cinste, vrednică de tine, cum nu se mai poate!

Ge. Şi acum, încotro? *Cr.* La tine. *Ge.* Dece vii?

Cr. Panegyris mi-a poruncit, să te rog, cu rugă mare, să vii cu mine, la ea, acasă.

Ge. Pe Hercle, dar acolo cum să nu merg şi încă cât se poate de repede. Carnea popriţă dela sacrificiu s'a şi gătit? Câţi miei s'au sacrificat?

Cr. Dar ea n'a sacrificat niciunul.

Ge. Ce fel? Ce vrea atunci cu mine?

Cr. Pare-mi-se că vrea, să te roage pentru vreo zece mertice de grâu.

Ge. Pe mine, să-le împrumut eu dela ea?

Cr. Ba, să ni-le dai tu cu împrumut dela voi.

Ge. Spune-i că n'am deunde, să-i dau, nici dela mine, nici cu împrumut dela alţii şi nici că mi-a mai rămas altceva, decât pardesiul, pe care mi-l am pe mine. Până şi limba din gură mi-am dat-o spre vânzare [2]).

Cr. Vai! Şi numai ai limbă?

Ge. Fireşte, care să spună „Voiu da". Mi-am păstrat, iat-o [3]), numai pe a stomacului, care să zică „Dă-mi".

Cr. De capu-ţi, dacă vrei. —

Ge. La fel îţi zice şi ea ţie.

Cr. Ei, acum? Ai să vii, ori ba?

Ge. Mergi sănătoasă acasă şi spune-i c'am să fiu şi eu îndată acolo. Grăbeşte-te şi du-te. (Cr. iese).

Mare minune c'a trimis ea după mine, care până astăzi n'a mai trimis după mine, să mă cheme la ea, decând i-a plecat

---

1) *Miccotrogus.* Adică: *Cel se mănâncă puţin.*

2) *linquam uendidi datariam.* — 3) *eccam,*

www.digibuc.ro

bărbatu-său. Mă miră, ce-o să fie: Totuş, ca să mă încredinţez de adevăr, am să mă duc, să vad, ce vrea.

Dar, iatăl pe Pinacium [1]), robul ei cel tânăr. Ia, vezi-l! Cu ce şic s'a oprit locului, parc'ar fi o cadră [2])! Pe Polux, ästa, smecher cum e, a cam sorbit adesea vin curat neamestecat, oricât de mic i-ar fi fost paharul.

ACTVL AL II-lea.

Pinacivm. Gelasimvs [3]).

Pi. Mercurius, care trece drept ştafeta lui Juppiter şi încă n'a putut aduce părintelui său o veste la fel plăcută, ca aceasta, pe care am s'o vestesc eu acum stăpânei mele: Pentrucă îi aduc o inimă plină de veselie şi bucurie şi nici că mai am poftă, să vorbesc altcum, decât cu semeţie mare. Aduc cu mine farmecul tuturor iubirilor şi fericirilor încântàtoare. Bucuria îmi copleşeşte sufletul şi se revarsă în afară, cum se revarsă râul peste maluri. Zoreşte-te, Pinacium, îndeamnă-ţi picioarele, să-ţi fie faptele la înălţimea vorbelor. Acuma stă în puterea ta, să-ţi dobândeşti o glorie, laudă, cinste. Dă o mână de ajutor stăpânei în suferinţă — binefacere moştenită dela strămoşii tăi [4]) — care se sbuciumă în aşteptarea sosirii soţului ei, Epignomus. Pentrucă ea îşi iubeşte soţul, cum se şi cuvine şi-l doreşte cu patimă.

Acum, Pinacium, aide, cum plăcerea te îndeamnă, aleargă, cum vrei, nu te sinchisi de nimeni, dă-i la o parte din cale cu cotul, deschide-ţi un drum larg. Şi regele de-a fi să-ţi stea în cale, pe rege însuş aruncă-l şi pe el, celdântâi, înlături din cale-ţi [5]).

---

1) *Sed eccum Pinacium.* — Pentrucă *Pinacium* pe greceşte, πινάκιον, însemnează: *Un mic tablou.* — 2) Se vede de aci cât de nelogic e pusă o pauză de act, pentrucă scena e în continuare.

3) Canticum, al doilea şi ultimul. V. 274-329.

4) Sclavii nu aveau strămoşi. Pinacium vrea să-şi dea importanţă. V. şi v. 303. — 5) Mai toţi sclavii, când sunt grăbiţi ţin acest limbaj.

www.digibuc.ro

Ge. Dece mi-o fi alergând Pinacium,
aşa de nebunatec şi plin de voie bună?
Poartă un băţ de trestie, un coşuleţ şi-o undiţă de pescar.

Pi. Insă, la urma urmei, pare-mi-se, că e mai drept lucru ca stăpâna să mă roage, să-mi trimită solie, cu daruri în aur şi un car cu patru telegari, cari să mă ducă, că pe jos nu mă mai ţin picioarele. Dar să reviu la ce mi-erà aminte. Să vină ea la mine şi să mă roage, socot că-i lucru drept s'o facă. Sau poate voi credeţi că sunt vorbe de clacă, că nu-i nimic, ce ştiu eu acum?

Aşa lucru de seamă, aşa bucurie mare aduc eu din port, că stăpâna însăş n'ar îndrăsni, să ceară lucrul acesta dela zei, dacă n'ar şti că se poate.

Şi acum, bucuria asta să i-o aduc eu pe de geaba? Nu-mi place şi apoi asta chiar nici nu-i îndatorire omenească cred eu. Aşa mi-se pare mie mai nimerit ca ea să se poarte faţă de mine pentru vestea, pe care i-o aduc: Să-mi iasá în cale-mi, să mi-se roage, sa-i împàrtăşesc şi ei din ce ştiu şi eu. Mândria nu strică, când e vorba de-o veste norocoasă.

Dar, la drept vorbind, de stau să mă gândesc în mine, ce fel ar fi putut şti ea, ce ştiu eu acum? Nu m'ar ràbda însă inima, să nu mă duc spre casă, să nu-i vorbesc, să nu-i povestesc şi pe stápână să nu mi-o scot din întristare, să nu-mi sporesc faptele strălucite ale strămoşilor mei, iar pe ea să n'o acopăr de o bucurie negândită: Am să las mai pe jos şi faima lui Talthubus [1]) şi-am să má uit cu dispreţ la toţi ceilalţi vestitori; şi tot deodată am să mă pregătesc şi pentru alergările dela jocurile Olympice. Dar spaţiul îmi omoară avântul: locul de alergare este prea scurt şi cât de rău îmi pare!

Ce-i asta? Văd uşa închisă? Am să merg şi-am să bat la uşe. Deschideţi, deschideţi în grabă, desfaceţi larg uşile la perete, lăsaţi la o parte zàbava. Ce spun eu, cu câtă nepă-

---

La fel, Parasitul, în *Curculio*, 280; Acanthio, în *Mostellaria*, 111-133. V. şi *Trinummus*, nota, v. 1026.

1) *Talthubus* erà vestitorul de veşti al lui Agamemnon, în poemele omerice.

www.digibuc.ro

sare se împlineşte! Ia, uită-te, decând tot stau aci şi bat la uşe. V'aţi dat somnului? Am să încerc uşile, de sunt mai tari ca cotul, ele, ori picioarele mele? Cât n'aş da ca uşile astea să fi fost şi ele fugite dela stăpân, ca să aibă dece să-şi primească pedeapsa [1]).

Am obosit, bătând mereu.
E chiar bătaia cea din urmă. Vai de voi!
Ge. Mă 'ndrept spre el şi am să-l strig.
Fii salutat. *Pi.* Şi tu la fel.
Ge. Pescar decând mi-te făcuşi?
Pi. Şi tu, demult n'ai mai mâncat?
Ge. Unde mergi? Ce duci? Ce grabă? *Pi.* Ce te priveşte, ce grije ai?
Ge. Ce ai aci? *Pi.* Ce să mănânci, tu, vipere. *Ge.* Dece atâta supărare? *Pi.* D'apoi, tu,
Puţin ruşine de-ai avea, nu m'ai striga.
Ge. Aş putea să ştiu şi eu adevarul dela tine?
Pi. Se poate: Astăzi chiar n'o să cinezi.

Panegyris. Gelasimvs. Pinacivm.

Pan. Cine, rogu-te, îmi frânge aste uşi [2])? Unde-i?
Tu, îmi faci astea? Tu eşti, care îmi vii cu duşmănie încoa?
Ge. Salutare, vin la chemarea ta.
Pan. Şi pentru asta îmi frângi uşile.
Ge. Rasteşte-te la ai tăi, că ei sunt cei cu vina. Eu unul veneam, să văd, ce ai cu mine. Şi, zău, mie unul chiar că-mi eră milă de ele uşi!
Pi. Şi de aceea le şi venişi aşa repede într'ajutor!
Pan. Dar, cine vorbeşte aci, aşa aproape de noi? *Pi.* Pinacium. *Pan.* Unde este?
Pi. [3]). Te uită încoa spre mine şi dă-l încolo pe parasitul ăsta cerşetor, Panegyris.

1) *ut haberent malum magnum.* Sclavii, cari fugeau dela stăpân, erau aspru pedepsiţi. — 2) *has frangit fores.*
3) Recitativ. (*troch. septenarii*), v. 331-401.

www.digibuc.ro

Pan. Pinacium!

Pi. Numele asta mi-l dádură şi mie strámoşii.

Pan. Ce veşti? *Pi.* Ce veşti, mă întrebi? *Pan.* Dece nu te-aş întreba? *Pi.* Ce-am eu de-împărţit cu tine? *Pan.* Mie îmi faci pe scârbosul, neruşinatule? Vorbeşte repede, Pinacium.

Pi. Atunci, porunceşte ăstora, care nu-mi dau pace.

Pan. Cine nu-ţi dau pace?

Pi. Mă mai întrebi? Oboseala îmi ţine în loc toate membrele.

Pan. Limba însă văd prea bine că nu ţi-o ţine în loc.

Pi. Aşa iute alergătură am tras în grabă mare dela port, în cinstea ta.

Pan. Aduci vreo veste bună?

Pi. Aduc cu mult mai bună, decum nădăjdueşti tu.

Pan. Sunt mântuită!

Pi. Şi eu sunt prăpădit, că mi-a secat oboseala măduva.

Ge. D'apoi eu, căruia, nenorocitul de mine, foamea mi-a supt toată măduva stomacului?

Pan. Ai întâlnit pe cineva? *Pi.* Pe Mulţi. *Pan.* Dar pe bărbat? *Pi.* Chiar pe foarte mulţi. Însă, din cei mulţi niciunul nu e mai nepricopsit ca ăsta de aci.

Ge. Cum? E cam de mult, decând îl tot sufăr eu, să-mi arunce la vorbe nechibzuite! De ai să mă mai întărâţi. —

Pi. Pe Polux, te-a apucat foamea rău de tot!

Ge. O să mă faci, să cred că ai spus un adevăr.

Pi. Vreau să se facă curăţenie. Daţi încoa o cracă de copac [1]) şi un băţ de trestie, să dau jos toată munca păianjenilor, să le stric ţesătura [2]) nelegiuită, toate pânzele lor.

Ge. Ce-o să mai tremure de frig, nenorociţii!

Pi. Ce? Îi crezi şi pe ei la fel ca pe tine, cu o singură cămaşe pe ei? Ţine crăcile astea.

Ge. Le ţin.

Pi. Eu pe aici, tu, mătură pe acolo [3]).

---

1) *scopas.* Crăci de copac cu frunze, în formă de mătură.

2) *texturam.* — 3) *hoc egomet, tu hoc conuorre.*

www.digibuc.ro

Ge. Am şi făcut.

Pi. Aduce cineva încoa o stropitoare cu apă [1]).

Ge. Fără să aibă voturile poporului, ăsta face de-a binele pe Edilul.

Pi. Aide, mai repede, stropeşte pe jos [2]), împrăştie apa dinaintea casei.

Ge. Am să fac.

Pi. Trebuia să fi şi făcut. Eu am să dau jos păianjenii, de aci, dela uşi şi depe perete [3]).

Ge. Pe Polux, migăloasă muncă!

Pan. Ce să fie, încă nu-mi pot da bine seama, afară numai dacă n'a fi să ne vie musafirii.

Pi. Aşezaţi paturile la mese [4]).

Ge. Inceputul ăsta, cu chestia paturilor, îmi place.

Pi. Unii tăiaţi lemnele, alţii curaţiţi peştii, pe cari i-a adus pescarul, tăiaţi şunca şi muşchii de porc.

Ge. Pe Hercle, omul ăsta e deştept, cum nu-i altul!

Pan. Pe Castor, după câte văd, prea puţin te sinchiseşti de stăpână-ta.

Pi. Ba, am lăsat toate la o parte, numai să te mulţumesc.

Pan. De-i aşa, pentruce ai fost trimis în port, asta lămureşte-mi-o.

Pi. Să-ţi spun. Dupăce m'ai trimis în port, odată cu [5]) răvărsatul zorilor, tocmai atunci soarele se ridica şi el mândru din apa mării. Tot ispitind vameşii din port, de nu cumva a sosit vreo corabie din Asia, şi ei îmi spuneau că nu, în timpul ăsta zăresc o namilă de corabie [6]), cum nu cred să fi văzut vreodată o alta mai mare. Ea intră în port, mânată de vânt prielnic, cu pânzele întinse. Prinserăm a ne întreba unii pe alţii: A cui să fie corabia? Ce duce pe ea? In vremea asta

---

1) *nassiternam.* Un fel de vas cu două toarte şi larg la gură, cu care se stropeau caii, prin circuri, spre a-i răcori. (Festus). V. şi *Poenulus,* nota, v. 1290. — 2) *pinge humum Pingere* = a picta, a desena, a colora. — 3) *deiciam de pariete.* — 4) *lectos sternite,* pentrucă Romanii mâncau stând întinşi pe paturi, aşezate înjurul mesei.

5) *semul.* — 6) *cercurum.* Corabie mare de mărfuri,

www.digibuc.ro

zăresc pe Epignomus, soţul tău şi pe robul Stichus.

Pan. Cum, ce? Pe Epignomus ai spus? *Pi.* Pe bărbatul tău.

Ge. Şi viaţa mea!

Pi. A venit, îţi spun.

Pan. Şi văzutu-l-ai tu însuţi chiar pe el? *Pi.* Şi încă, cu ce bucurie!

Aduce cu el mult bănet, aur şi argint.

Ge. Mai bine nici că se poate! Pe Hercle să pun cu nădejde mâna pe mătură şi să mătur cu dragă inimă.

Pi. Lână şi purpură, din belşug.

Ge. Să am şi eu cu ce-mi acoperi pântecele.

Pi. Paturi de sufragerie, numai în fildeş şi în aur [1]).

Ge. Am să mă tolanesc pe ele, ca un rege.

Pi. Apoi tapete de Babylonia şi macaturi cu păr tuns [2]), a adus cu el. Lucruri nespus de frumoase.

Ge. Pe Hercle, frumoasă afacere!

Pi. Apoi, cum m'apucai să spun, cântăreţe din liră, din flaut, din harpă, a mai adus cu el, toate de-o înfăţişare aleasă.

Ge. De minune! Când am să beau, o să mă înveselesc: Atunci, ai să mă vezi, omul cel mai mucalit!

Pi. Apoi, sumedenie de pomezi, de tot felul.

Ge. Nu-mi mai vând discursurile. Acum nu mai fac vânzare publică; iată o moştenire, care-mi vine pe neaşteptate. Negustorii fár'de suflet, cari se îmbogăţesc de pela falimente [3]), s'a isprăvit cu ei. Hercules, partea cuvenita ţie, pe care ţi-am făgăduit-o, s'a marit acum şi te felicit. In sfârşit, e nădejde să pot şi eu goni odată din stomac foamea, cea nepoftită de nimeni.

Pi. Apoi, a mai adus chiar şi parasiţi —

Ge. Vai, m'am dus nenorocitul!

---

1) *lectos eburatos, auratos.* Dacă nu avem aface cu originalul grecesc, ar rezulta ca încă din timpul lui Plautus se introdusese la Roma luxul la mese.

2) Macaturile şi tapetele din Babylonia, cu culorile lor variate şi artistic lucrate, erau cele mai renumite şi preferate chiar celor din Alexandria. Aveau pe ele diferite desenuri. (V. şi *Pseudolus*, v. 147).

3) *perquisitores actionum.*

www.digibuc.ro

Pi. Şi cât se poate de mucaliţi.

Ge. Pe Hercle, s'adun la loc murdăria, pe care o măturai mai adineaori.

Pan. Văzut-ai şi pe Pamphilus, bărbatul sorei mele? *Pi.* Nu. *Pan.* N'a sosit?

Pi. Ba, celàlalt spunea c'au venit împreună, dar eu alergai degrabă încoa, să-ţi aduc vestea asta atât de dorită.

Ge. Le am de vânzare discursurilé acelea, pe care spuneam că nu le mai vând. S'a sfârşit! Au acum dece s'or bucura răuvoitorii de nenorocirea mea. Hercules, cu toată dumnezeirea ta, ai să te alegi cu mâinile goale.

Pan. Mergi înăuntru, Pinacium şi dă poruncă robilor, să-mi pregătească cele trebuincioase pentru slusba religioasă. (catre Gelasimus). Rămâi sănătos.

Ge. Vrei să te ajut şi eu?

Pan. Am destui robi în casă. — (iese).

Ge. De bună seamă, Gelasimus, pare-mi-se c'ai ajuns un lucru de prisos, dacă unul n'a sosit încă, iar ăsta, care a venit, nu te ajută întru nimic. Am să mă duc acasă, la cărţi şi am să învàţ din cuvinte pe cele mai alese [1]); şi, dacă n'am să-i iau la goană pe parasiţii aceia, atunci s'a isprăvit cu mine, pentru totdeauna.

ACTVL AL III-lea.

Epignomvs. Stichvs.

Ep. [2]). Că mi-au mers toate din plin şi sănătos má reîntorc spre casă, recunoştiinţa mi-o îndrept către Neptunus [3]) şi Furtunile depe mare şi totdeodată şi către Mercurius, care m'a ajutat în negustorie şi prin câştiguri norocoase mi-a împătrit

1) *discam de dictis melioribus*. Le fel, Ergasilus, din *Captivi*, v. 482.

2) Diverbium. (*iambi senarii*), v. 402-504. — 3) Oridecâteori cineva se reîntorcea cu bine dintr'o călatorie pe mare, înălţa mulţumiri lui Neptunus, zeul mărilor. V. *Mostellaria*, v. 431; la fel, *Trinummus*, v. 820.

www.digibuc.ro

averea. Pe cei cari odinioară, prin plecarea mea, i-am umplut de întristare, pe aceiaşi acum am să-i înveselesc astăzi, prin sosirea mea.

De pildă, mă şi găsii cu Antipho, socru-meu şi cu el schimbai duşmănia pe prietenie. Vedeţi, rogu-vă, ce poate face banul! Fiindcă mă văzu că m'am înturnat spre casă cu afacerile norocos împlinite şi c'am adus acasă bogăţii mari, fără nevoie de mijlocitori, pedată, chiar pe puntea corăbiei, am legat din nou prietenie şi bună înţelegere. Şi el ia astăzi masa la mine; la fel şi frate-meu. Amândoi am fost ieri în acelaş port [1]), însă corabia mea şi-a desfăşurat astăzi pânzele ceva mai de vreme.

Aide, Stichus, du înăuntru femeile astea, pe care le-am adus cu mine.

Sti. Stăpâne, de aş tăcea, ori de aş vorbi, ştiu că tu ştii [2]), cât de multe suferinţe am tras laolaltă cu tine. Acuma, ziua de azi, singura, după acele multe suferinţi, vreau s'o prăsnuesc, la venirea acasă, ca pe o zi de libertate [3]).

Ep. Ce-mi ceri, este şi drept şi firesc lucru. Ţi-o dăruesc, Stichus. Pe ziua de azi eşti liber. Te poţi duce, unde-i vrea. Te mai cinstesc şi cu un butoiaş cu vin vechiu.

Sti. Bravo! Am să-mi poftesc şi iubita.

Ep. Şi zece, dacă e cu cheltueala ta.

Sti. Ascultă! Incă ceva? *Ep.* Şi acest ceva? Spune-mi-l.

Sti. Mă pot duce la masă?

Ep. Dacă eşti cumva poftit, fireşte.

Sti. Dacă aşa vreau eu. Mă întrebi, sau nu, puţin îmi pasă.

Ep. Unde iei astăzi masa?

Sti. Uite socoteala, pe care mi-am făcut-o: Imi am o prietenă aci, în apropiere, pe Stephanium, servitoarea fratelui tău. Mi-am pus în gând, s'o poftesc la o masă, la prietenul ei de robie, Sangarinus Syrus, contribuind şi eu la cheltueală. Ea ne este la amândoi iubită, suntem rivali.

---

1) Cei vechi navigau cu corabia dealungul ţărmului, din port în port, unde rămâneau peste noapte, pentrucă călătoria pe mare, noaptea, nu eră sigură: Ceeace astăzi se numeşte *cabotage*. — 2) *scio scire te*.

3) *eleutheria capere*. *Eleutheria* erau sărbătorile libertăţii.

www.digibuc.ro

Ep. Aide, du de aci înăuntru pe astea. Ziua de azi ţi-o dăruesc. (iese).

Sti. Vina mea să fie, de n'am s'o fac lată de tot.

Pe Hercle, acum chiar că am să trec, prin grădină, la iubita mea, să mi-o am arvunită pentru la noapte. Cu prilejul ăsta îmi voiu da şi eu partea mea de cheltueală şi am să iau înţelegere, ca masa să se pregătească la Sangarinus. Sau mai bine sá mă duc chiar eu, sá îngrijesc de târgueli. Sangarinus ştiu c'o să pice şi el îndată, cu stăpâne-său. Sclavul, care nu se grăbeşte la timp spre masă, pe Polux, trebue să-i mâi înainte-i vestitori cu bice, cari să-l aducă în bătái acasă. Să mă îngrijesc, să fie totul pregătit. Dar ma zabovesc eu singur.

(către public). Pe voi sá nu vă prindă mirarea de lucrul acesta, că robii benchetuesc, iubesc şi se poftesc la mese. Aceasta ne e îngăduit şi nouă, în Athena [1]). Dar, de stau să mă gândesc, decât să mà'ncarc cu pisma altora, mai este aci şi o altă ieşire pe din dos a astor case a noastre: o ieşire dosnică, a casei, pe care o folosim mai mult. Pe acolo am să mă duc la târgueli şi tot pe acolo am să şi vin cu târguelile: Prin grădină este o trecere dela o casă la alta [2]).

(către robi). Voi, luaţi-o pe aici, după mine. Imi pierd făr'de folos ziua.

Gelasimvs. Epignomvs.

Ge. Imi răsfoii cărţile. Sunt aşa de încredinţat, pecât e omeneşte cu putinţă, c'am să-mi câstig pentru mine pe regele meu, prin vorbele mele de spirit. Acum vin sá vad, dacă a venit dela port, să-l pot da gata cu glumele mele, când va sosi.

Ep. (ieşind din casa). Dar àsta, care vine, e chiar Gelasimus, parasitul.

---

1) Oridecâteori Plautus aduce pe scená lucruri, care ar părea Romanilor de neînţeles, nu uită a aminti ca e vorba de obiceiuri greceşti. La fel, *Casina*, prologus, v. 70. V. şi nota din *Mostellaria*, v. 22.

2) Când se petrec lucruri contrarii, neobişnuite, Pl. nu uita a lamuri publicul. Exemple numeroase. *Pseud.* 596. V. în special *Mil. gloriosus*,

www.digibuc.ro

Ge. Astăzi am pus piciorul în afară, sub o frumoasă prevestire: O nevăstuică înhăţă un şoarece chiar dinaintea picioarelor. Norocul ăsta al ei e o prevestire [1]), care mă priveşte pe mine. Pentrucă, dupăcum aceea şi-a aflat astăzi hrana vieţii, aşa nădăjduesc, să fac şi eu: Asta-i tâlcul prevestirii.

Dar, ăsta e chiar Epignomus, care stă înaintea casei. Să mă duc şi să-i vorbesc.

Epignomus, cu câtă plăcere te privesc eu acuma! Cum mă podidesc lacrămile de bucurie! Fost-ai sănătos într'una?

Ep. M'am tot ferit şi eu cu grije.

Ge. Iţi urez sănătate cu fălcile deschise din plin.

Ep. Imi spui o vorbă bună şi prietenoasă. Zeii să-ţi dea ce voeşti.

Ge. Vei cina la mine [2]), fiindcă te-ai înapoiat sănătos.

Ep. Acuma nu se poate. Totuş îţi mulţumesc.

Ge. Făgăduieşte-mi. *Ep.* E serios, ce spun. *Ge.* Fă aşa, îţi spun. *Ep.* E lucru hotărît.

Ge. Pe Hercle, mare plăcere mi-ai face!

Ep. Asta o ştiu şi eu. Cu alt prilej, nu zic ba.

Ge. Dar mai prilej ca cel deacum!

Ep. Pe Polux, nu pot.

Ge. Dece te laşi aşa greu? Primeşte. Am, nu ştiu ce, pentru tine anume pregătit.

Ep. Du-te acum, caută-ţi un alt oaspete pentru azi.

Ge. Dece nu-mi făgăduieşti?

Ep. Nu m'aş lăsa din greu, dacă s'ar putea.

Ge. Pe Hercle, un singur lucru ţi-l pot făgădui şi eu, cu siguranţă: Să primesc bucuros, dacă mi-ai făgădui.

Ep. Du-te sănătos. *Ge.* Şi, e lucru hotărît? *Ep.* Hotărît. Voiu cina acasă.

---

1) *quom strena opscaeuauit. Strena*, daruri cari se trimiteau la întâi Ianuarie, ca prevestire p. anul ce vine; de aci: prevestire de bine.

2) *cenabis apud me.* (Ritschl). Lindsay da: *cenem illi apud te: Să cinez acolo la tine.* Imposibil. Invitaţia lui G. eră facută cu tâlc: *Te poftesc eu, că doar m'oi pofti tu. Vorba aceea, ca să fim împreună.* V. v. 484-485.

www.digibuc.ro

Ge. Fiindcă văd că tu nu vrei [1]), să-mi făgăduești, la mine. — Insă, deoarece în felul ăsta văd că n'o pot scoate, ca lumea, la un căpătâiu cu tine, am s'o iau pe-o cale mult mai deschisă [2]). Deaceea am să-ți vorbesc pe față : Vrei să viu la tine, la masă ?

Ep. Aș vrea, dacă s'ar putea. Insă, iau masa aci, la mine, nouă invitați [3]).

Ge. D'apoi eu nu cer, firește, să stau chiar la masă, pe pat: Mă știi doar că eu sunt din cei, cari pot sta și alături, pe o bancă [4]).

Ep. Dar e vorba de niște oratori ai poporului, bărbați de mare vază. Ei vin încoa din Ambracia, ca trimiși ai Țării.

Ge. De-i așa, acei oratori ai poporului, ca bărbați de frunte ce sunt, vor sta la locurile de cinste, iar eu, ca unul ce-s om prea de jos, am să stau la locul cel mai de jos [5]).

Ep. Nu șade bine să te afli printre oratori.

Ge. Pe Hercle, dar și eu sunt orator, însă om făr'de noroc. Mă mulțumesc și mâine, cu ce-o rămâne dela masă [6]).

Ep. Multă sănătate.

Ge. Pe Hercle, sunt chiar mort de-a-bine și fără pic de milă. Un Gelasimus mai puțin pe lume, decum fuse până aci. Hotărît lucru. De azi încolo nu trebue să mă mai încred în nevăstuici, pentrucă nu cred să fie un alt animal mai în doi peri, care să-și schimbe locul de câte zeceori pe zi și eu am luat-o drept o bună prevestire, într'o afacere așa de hotărîtoare pentru mine.

---

1) *quando non uis.*

2) *apertiore magi'uia.* — 3) De regulă, la masa erau așezate trei paturi, de fiecare cele trei părți ale mesei, a patra rămânând libera. Fiecare pat avea câte trei locuri, deci în total erau nouă locuri.

4) *unisubselli uirum.* (La fel *Captivi*, 474). Cei de condiție inferioară, cum erau parasiții, nu luau loc la masă, pe paturi, ci pe o bancă, așezata la o extremitate a mesei.

5) *summi accubent, ego infumatis infumus.* La masă, erau locuri anumit hotărîte, după însemnătatea, care se da invitaților. Locul cel mai de cinste se numea : *summus* (cel mai de sus), iar cel mai modest : *infimus.*

6) *cras de reliquiis nos uolo.* Manuscrisul P. dà acest vers lui Epignomus. In acest cas traducerea ar fi ; *Te poftesc pe mâine la resturi.*

www.digibuc.ro

Sunt hotărît să-mi adun prietenii, ca să-i întreb, în puterea cărei legi stă scris ca eu să mor acum de foame.

ACTVL AL IV-lea.

Antipho. Pamphilippvs. Epignomvs [1]).

An. Aşa să mă iubească zeii şi pe fetele mele să le aibă în a lor sfântă pază, de n'am eu bucurie, Pamphilippus, că vă văd pe amândoi reîntorşi în patrie, acasă, norocoşi la câştig, pe tine şi pe fratele tău.

Pam. Ţi-aş cere o chezăşie, dacă nu te-aş vedea, precum că-mi eşti prieten, Antipho. Acum, fiindcă văd prin mine însumi, că-mi eşti prieten, te cred.

An. Te-aş pofti la mine, la masă, dacă fratele tău nu mi-ar fi spus, atunci când mă poftea la masa lui, că şi tu o să iei masa tot la el, astăzi; şi, deşi mai bine ar fi stat, ca la unii sosiţi, să vă fi dat eu vouă masa, iar nu să primesc a fi poftitul lui, n'am voit însă să nu-i fiu pe plac. Acum, că nu-mi e aminte, să vă arăt prietenie numai prin vorbe, mâine veţi fi poftiţii mei şi tu şi el, împreună cu soţiile voastre.

Pam. Şi la mine, poimâine, pentrucă el încă de ieri mă poftise la el pentru ziua de azi. Dar, ne-a fost împăcarea, cum trebue, Antipho?

An. Când treburile v'au mers din plin, aşacum vă vreau şi se cuvine unor prieteni, pacea şi cu ale ei legături de prietenie a revenit între noi [2]). Pentrucă ia să te gândeşti la vorba asta: Când omul şi-a înstărit starea, prietenii îi bat la uşe: dacă starea îi este trainică şi prietenii îi sunt statornici; iar

---

1 Recitativ. *(troch. septenarii)*, v. 505-640.

2) *Pax commersquest (commers* p. *comercium*, exemplu unic). Metaforă împrumutată dela tratatele, pe cari Romanii le încheiau cu alte popoare. Intre condiţii, una de căpetenie erà şi *jus commercii* — dreptul de a avea legaturi de negoţ, de prietenie. Deci: *Pax* = pacea în sine; *commercium* — legături de prietenie strânsă, pe care le aduce şi le întreţine comerţul.

www.digibuc.ro

dacă ea i-se clatină, să se nărue, la fel şi prietenii se clatină şi se duc: Buna stare îţi aduce prieteni [1]).

Ep. (ieşind din casă). Mă reîntorc îndată. Nespus de mare e plăcerea, când ai fost îndelungată vreme departe de casă, şi dacă revii apoi acasă, nimic supărător nu-ţi iese în calea sufletului. De pildă, nevasta aşa s'a îngrijit în lipsa-mi de treburile mele, că m'a ferit şi m'a pus la adăpost de orice mâhnire sufletească.

Dar, iată-l pe frate-meu, Pamphilippus, păşeşte încoa cu socru-său.

Pam. Toate-s bune, Epignomus?

Ep. Dar tu? Decând ai venit în port?

Pam. Cu mult în urmă, după tine.

Ep. Asta s'a potolit acum faţă de tine?

An. Mai potolit şi decât marea, pe care aţi fost purtaţi voi, amândoi.

Ep. Acelaş om de spirit! O să descărcăm nava astăzi, frate?

Pam. Vreau mai pe îndelete. Pe noi se cade ca mai întâi să ne încărcăm de plăceri. Mai e mult până la masă? Eu unul n'am prânzit.

Ep. Intră înăuntru la mine şi spală-te.

Pam. Mă abat numai puţin, pela mine, pe-acasă, să salut pe zei şi pe nevastă. Şi lucrul acesta, odată împlinit, aşacum îl vreau, îndată trec la tine.

Ep. Dar, iat-o acolo [2]), la noi, soţia ta zorind la lucru cu soră-sa.

Pam. De minune, cu asta şi zăbava va fi mai mică [3]). Acum am să fiu şi eu la tine.

---

1) *Ut quoique homini res paratast, perinde amicis utitur: si res firma, item firmi amici sunt; sin res laxe labat, itidem amici conlabascunt: res amicos inuenit.*
Ideie, pe care mai târziu o va exprima mai frumos Ovidius:
Donec eris felix, multos numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, solus eris.
Adică: *Cât fericit ai să fii, vei număra mulţi prieteni:*
Vremurile de-ţi vor fi împotrivă, vei rămâne singur.
2) *eccillam.* — 3) *iam istoc morai minus erit.*

www.digibuc.ro

An. Inainte de a te duce, vreau să-i spun ăstuia o mică poveste, de faţă cu tine.

Pam. Foarte bine.

An. A fost odinioară un unchiaş, aşacum sunt eu. El avea două fete, la fel cum sunt acum ale mele. Ele erau măritate după doi fraţi, la fel cum sunt acum ale mele după voi.

Ep. Nu ştiu, unde-o vrea să bată el pontu cu povestea asta!

An. Acel frate mai tânăr avea o cântăreaţă din liră şi o alta din flaut. Le adusese din ţară străină, la fel ca tine, acum.

Ep. Spune mai departe. Asta e chiar o poveste cu tâlc.

An. Apoi unchiaşul acela îi spuse aceluia, care avea flautista, la fel cum îţi spun eu ţie acum. —

Ep. Ascult şi bucuros îmi îndrept gândul.

An. „Eu ţi-am dat ţie fata, cu care să te înveseleşti în pat: acum socot că este drept lucru, să-mi iau şi eu dela tine ceva în schimb, cu care să mă culc şi eu".

Ep. Cine spune asta? Fireşte acela, caşicum ai fi tu?

An. La fel cum îţi spun eu ţie acum. „Ba, ţi-oiu da şi două", spuse tânărul acela, „dacă una ţi-e puţin şi dacă nici două nu-ţi ajunge, ţi-se vor mai da încă alte două", zise el.

Ep. Cine spune astea, rogu-te? Fireşte acela, adică caşicum aş fi eu?

An. Chiar el, caşicum ai spune-o tu. Atunci unchiaşul acela, caşicum aş fi eu, „dacă vrei", zise el, „dă-mi şi patru, fireşte, dacă de bună seamă, pe Hercle, o să le dai, ce să mănânce, să nu-mi ronţăe din mâncarea mea".

Ep. Sgârcit se vede să fi fost bătrânul acela, care a spus vorbele astea, pentrucă acela îi făgăduieşte o femeie şi el îi mai cere pe deasupra şi mâncarea ei.

An. De nimic, se vede, că este tânărul acela, care, atunci când acela prinse a-i cere, umblă să se sgârcească pentru un bob de grâu. Pe Hercle, unchiaşul acela pe bună dreptate cerea, să primească o zestre pentru flautistă, de vreme ce dăduse şi el una fetei sale.

Ep. Pe Hercle, a fost cât se poate de deştept tânărul acela,

www.digibuc.ro

care n'a voit, să dea acelui bătrân o concubină înzestrată.

An. Bătrânul a voit şi el, dacă se putea, să mai economisească din mâncare; dar, fiindcă nu s'a putut, spuse că vrea să se facă târgul şi aşa, cum i-a plăcut aceluia. „Fie", zise tânărul acela. „Iţi mulţumesc", fù răspunsul unchiaşului. „Ne-e târgul încheiat"?, zise el. „Am să fac să fie aşa, cum vrei tu, să fie", răspunse celălalt.

Eu acum mă duc înăuntru, să le urez de bine fetelor de venirea voastră. Apoi, am să mă duc, să-mi iau o baie fierbinte [1]), să-mi mai întineresc bătrâneţea. Dupăce m'oiu îmbăia, am să vă adăst în linişte, tolănit pe pat, la masă.

Pam. Meşter om şi Antipho ăsta! Ce mai poveste plăsmuită! Chiar la o aşa vârstă, blestematu, umblă să mai facă pe tinerelul! O să-i dau o ibovnică, care, noaptea, în pat, să-i cânte la ureche bătrânului [2]), pentrucă, pe Polux, la altceva, nu ştiu, la ce *i-ar* folosi femeia.

Dar, ce face parasitul nostru Gelasimus? Mai trăeşte?

Ep. Pe Polux, îl văzui mai adineaori [3]). *Pam.* Cum o duce?

Ep. Ca omul ce rabdă de foame!

Pam. Dece nu l-ai chemat la masă?

Ep. Ca să nu mă dea gata, cum sosii. Dar, noi vorbim de el şi lupul iată-ţi-l [4]).

Pam. Să-l luăm puţin la vale [5]).

Ep. Imi dai o ideie, pe care chiar c'o aveam în minte.

Gelasimvs. Pamphilippus. Epignomvs.

Ge. (către public). Şi aşa, cum începusem să vă spun, cât lipsii de aci, ţinui sfat cu prietenii şi cu ale mele rude. Şi toţi îmi fură de părere, să-mi pun astăzi de gât streangul — de foame. Dar, pe Pamphilippus îl văd eu oare cu fratele său, Epignomus? Chiar el este. Să mă duc spre el.

---

1) *ibo lautum in pyelum.* — 2) *accentet,* (cu acest înţeles în *Truculentus,* 736). — 3) *hau perdudum* — 4) *atque eccum tibi lupum in sermone.*

5) P. la v. 530 spusese că-i e foame, se arăta chiar grăbit şi acum îşi uită de toate. Acesta-i un lucru obişnuit la Plautus, ca persoanele să rămână în scenă, chiar atunci când sunt grabite.

www.digibuc.ro

Nădăjduitule Pamphilippus, o, nădejdea mea, o, viaţa mea, o, bucuria mea, fii salutat. Mă bucur că te-ai reîntors în patrie deprin ale ţări străine!

Pam. Multă sănătate, Gelasimus. *Ge.* Ai fost sănătos, cum trebue? *Pam.* M'am tot păzit şi eu cu grijă.

Ge. Pe Polux, mă bucur. Pe Polux, cât n'aş da acuma să am o mie de baniţi de arginţi.

Ep. Ce să faci cu ei?

Ge. Pe Hercle, ca să-l poftesc pe el la masă, pe tine însă să nu te poftesc.

Ep. Vorbeşti spre paguba ta.

Ge. De-i aşa, atunci, să vă poftesc pe amândoi. Şi de bună seamă v'aş fi poftit cu plăcere acasă la mine, dar la casa mea n'am de niciunele. Doar asta o ştiţi şi voi.

Ep. Pe Polux, te-aş pofti bucuros, dacă aş mai avea loc.

Ge. Dar şi de-a'npicioare aş putea ce şi ce îmbuca cu nădejde.

Ep. Insă, un singur lucru se mai poate.

Ge. Care?

Ep. Dupăce vor pleca invitaţii, să-mi vii şi tu. *Ge.* Păcat de tinereţea ta!

Ep. Să-mi speli vasele, nu la masă, vreau să zic.

Ge. Zeii să te piardă! Tu, ce zici, Pamphilippus?

Pam. Pe Hercle, am făgăduit să merg la un altul la masă, afară.

Ge. Cum, afară? *Pam.* Afară, chiar aşa, pe Hercle. *Ge.* Cum, nesocotitule, obosit de drum, ai poftă să mănânci afară din casă?

Pam. Şi, tu, ce părere ai? *Ge.* Porunceşte, să ţi-se pregătească cina acasă şi trimite-i vorbă aceluia [1]).

Pam. Să mănânc singur acasă?

Ge. N'ai să fii singur: Cheamă-mă pe mine.

Pam. Dar, să nu se supere acela, care a făcut cheltueală pentru mine.

Ge. Uşor te poţi scuza. Ascultă-mă tu numai, porunceşte, să ţi-se pregătească masa acasă.

---

1) *atque ad illum renuntiari.* V. şi *Trinummus*, 995.

www.digibuc.ro

Ep. Eu unul n'am să-l sfătuesc, să-şi înşele prietenul.

Ge. Nu te cari de aci? Îţi închipui că eu nu pricep, dupăce îmi umbli? (către Pamph). Ia aminte. Ala umblă, să-ţi înhaţe moştenirea, caşi un lup înflămânzit. Tu, nu ştii cum — se pot trimite pe lumea cealaltă oamenii, în timpul nopţii?

Pam. Am să poruncesc, să-mi vină în cale cât mai mulţi robi [1]).

Ep. Nu se va duce, nu se va duce, dacă tu îl sfătueşti, cu atâta grije, să nu se ducă.

Ge. Porunceşte, să se pregătească repede masa la tine acasă, pentru mine, pentru tine şi soţia ta. Pe Hercle, dacă ai s'o faci, n'o să spui c'ai fost păcălit, cred eu.

Pam. Cu gândul la masa asta ai să rămâi nemâncat astăzi, Gelasimus [2]).

Ge. Şi o să te duci tu, la masă, în oraş?

Pam. Iau masa la fratele meu, aci, în apropiere.

Ge. Serios? *Pam.* Serios! *Ge.* Pe Polux, de n'aş vrea, să mi-te văd astăzi lovit c'o piatră!

Pam. N'am teamă: Am să trec prin grădină, n'o să merg prin oraş.

Ep. Ce zici, Gelasimus?

Ge. Primeşte-ţi oratorii şi spală-te cu ei pe cap!

Ep. Te priveşte, pe Polux.

Ge. Dar, dacă cu adevărat mă priveşte, foloseşte-te de mine.

Ep. Pe Polux, cred că s'ar putea găsi şi pentru tine un locşor, unde să poţi sta la masă.

Pam. Fireşte, o să se găsească, cred [3]).

Ge. O, lumina oraşului!

Ep. Numai dacă ai să poţi sta mai stingherit [4]).

Ge. Fie şi între pene de fier. Atâta locuşor, cât e culcuşul unui căţeluş [5]) şi tot mi-ar fi destul loc.

Ep. Ce şi ce, am să-ţi fac eu loc. Vino. *Ge.* Aci, la tine?

Ep. Ba, la închisoare, pentrucă acolo chiar c'o să te faci om mai de treabă. (către Pamphil.). Să mergem.

---

1) V. *Amphitruo*, v. 155; *Mostellaria*, v. 313. — 2) *per hanc cenam.*
3) Scenă inutilă, menită doar a înlocui o acţiune, care nu exista.
4) *arte.* — 5) *ubi catellus cubet.*

www.digibuc.ro

Pam. Să dau numai închinăciune zeilor, pe urmă [1]) trec şi eu îndată la tine.

Ge. Aşa dar ?

Ep. Ţi-am spus doar, să te duci la închisoare.

Ge. Dacă mi-ai spune-o, eu m'aş duce şi acolo.

Ep. O, zei nemuritori! Pe Polux, cu o masă, ori cu un prânz, asta ar putea fi suit şi în vârful crucii!

Ge. Aşa sunt eu făcut: Cu orişicare mă pot răsboi mai uşor decât cu foamea.

Ep. Cât timp ne-ai fost parasit şi mie şi fratelui meu, ne-am cheltuit averea.

Ge. Şi, nu-i rost aci, la tine? —

Ep. Fericirea, pe care mi-o aduci, sunt sătul de ea. Acum nu vreau ca din Gelasimus să te văd ajuns un Catagelasimus [2]). (ies).

Ge. Şi, se duseră! Gelasimus, ia seama, acum e nevoie de o hotărîre. Eu? Tu? Mie? Ţie? Vezi, ce grele sunt timpurile. Nu vezi? Bunăvoinţa şi omenia au pierit dintre oameni. Nu vezi că oamenii de spirit nu mai preţuesc nimic şi că cei bogaţi fac ei însuşi pe parasiţii [3])? Pe Polux, de are să mă mai vadă viu cineva, mâine de dimineaţă, pentrucă am să-mi vâr acasă pe gâtlej o băutură de fringhie de trestie [4]), ca să nu mă fac de ocară, să spună lumea, precum că am murit de foame.

ACTVL AL V-lea.

Stichvs [5]).

De obiceiu cam astfel se petrece şi curată prostie, după mine: De aştepţi pe cineva, ieşi să vezi, de cumva vine, dar el, pe Hercle, cu asta, nu doar că ar veni mai repede. La fel fac şi

---

1) *poste.* — 2) *Gelasimus*, cel care prin vorbe de spirit face pe alţii să rîdă; *Catagelasimus*, cel care e de rîsul altora.

3) *parasitarier*. La fel se va jelui Ergasilus, în *Captivi*, v. 470-480.

4) *potione iuncea onerabo gulam.*

5) Diverbium. *(iambi senarii)*, v. 641-672.

www.digibuc.ro

eu acum, care ieşii, să văd, de vine Sagarinus, care totuş, pentru asta, nici vorbă c'o să vină el mai repede. Pe Hercle, o să m'aşez frumos la masă, singur, dacă el nu vine. Butoiaşul cu vin să-l trec numai încoa, de aci, dela mine. Pe urmă, am să m'aşez la masă. Caşi zăpada, se topeşte ziua [1]).

Sangarinvs. Stichvs.

Sa. Slavă ţie, Athena, care eşti hrana Greciei şi pământ al patriei stăpânului, te revăd cu bucurie. Dar, prietena şi tovarăşa mea de robie, Stephanium, ce-o fi făcând? Sunt neliniştit, cu sănătatea cum o fi ducând-o? Am însărcinat pe Stichus, să-i vestească sănătate şi să-i spună că eu o să sosesc astăzi, ca să pregătească la timp cina. Dar, ăsta e chiar Stichus.

Sti. (ieşind din casă cu un vas cu vin). Ai fost cât se poate de bun [2]), stăpâne, când dăruişi cu darul ăsta pe robul tău Stichus. O, zei nemuritori! Ce mai plăceri duc eu, câte vorbe de rîs [3]), ce glume, câte sărutări, jocuri săltăreţe [4]), mângâeri, apropieri prietenoase [5])!

Sa. Stichus! *Sti.* Ei! *Sa.* Cum stăm? *Sti.* Ura, Sangarinus, cel prea plăcut! Aduc pe oaspetele Dionysus, pentru mine şi pentru tine. Şi apoi cina e pregătită, pe Polux; un loc liber mi s'a dat pentru mine şi pentru tine, la noi, pentrucă la voi e ospăţ. Acolo ospătează al vostru, cu soţia şi Antipho şi deasemenea şi stăpânul nostru. Asta mi s'a dat în dar.

Sa. Cine s'a gândit la aur?

Sti. Ce te priveşte asta pe tine? Dă fuga de te spală.

Sa. M'am şi spălat.

Sti. Foarte bine. De-i aşa, vino încoa după mine, înăuntru, Sangarinus.

Sa. Te urmez bucuros.

Sti. Vreau să ne udăm şi noi astăzi; ce-i străin de noi să-l dăm la o parte, acuma suntem cetăţeni ai Athenei [6]). Urmează-mă.

---

1) *quasi nix tabescit dies.* — 2) *fesisti facetias.*
3) *risiones.* — 4) *saltationes.* — 5) *prothymias.*
6) Eră necesară această lămurire, ca să vadă Romanii, că orgia,

www.digibuc.ro

Sa. Te urmez şi gândul de a mă reîntoarce acasă îmi place. Păşesc sub o bună prevestire şi cu un frumos dar.

Stephanivm [1]).

Privitori, nimeni nu vreau să fie nedumerit, dece ies de aci, 673
eu, care locuesc acolo : Să vă lámuresc. Am fost chemată încoa mai adineaori de acasă, fiindcă ni s'a vestit că au să le vină ăstora bărbaţii şi ne-am zorit cu toate la treabă. Ne-am străduit cu aşezarea paturilor la masá şi cu deretecatul prin casă. Totuş, cu toată treaba, nu mi-am uitat de prietenii mei, Stichus şi Sagarinus, tizul meu de robie, să le fie cina pregătitá. De 680
târgueli s'a îngrijit Stichus, de rest am avut eu grijá : mie mi-a dat el în grije asta [2]).

Acum, am să mă duc de aci, să mă îngrijesc de prieteni, când vor sosi aici.

Sangarinvs. Stichvs [3]).

Sa. Aide, ieşiţi afară : înainte cu alaiul. Stichus, te fac mai 683
marele peste butoiaş. Hotărît lucru, să ne petrecem astăzi ospăţul nostru, cum o fi mai bine. Aşa să má iubească zeii, dar plăcut suntem primiţi, când ne vedem poftiţi într'un astfel de loc. Oricine va fi să treacă pe aci, am să-l poftesc la băutură.

Sti. Mă învoesc. Insă, de e să mai vină vreun altul, pe Hercle, să vină cu vinul său. Pentrucă, din bunătatea de aci, astăzi n'o să se împărtăşească nimeni, în afară de noi. Şi acum, să ne servim între noi, ca oameni simpli ce suntem [4]).

---

care avea să vină, erà un obiceiu grecesc. O lămurire la fel în *Casina*, prologus, v. 69. Oridecâteori erà vorba de obiceiuri greceşti, Plautus o aminteşte. V. *Mostellaria*, 23 şi *Truculentus*, studiul, v.

1) Recitativ. *(iambi septenarii)*, v. 673-682.

2) Lămuriri pentru public. Exemple numeroase. De pildă, *Amphitruo*, v. 465, 861, 1000; *Cistellaria* 120-148.

3) Recitativ, care se urmează într'alt metru *(troch. septenarii)*, v. 682-761. — 4) *monotropi.* In greceşte, μονότροπος, cel ce are gusturi simple, care nu cunoaşte rafinăria luxului; dar şi acela, care nu se amestecă cu alţii.

www.digibuc.ro

Sa. Cum ni-e starea, mâncarea ne este destul de bună, cu nuci, bobişor, smochine, măsline, lupinus, ceva prăjituri [1]).

Sti. Pentru un rob e deajuns o cheltueală mai modestă, decât una costisitoare. Fiecare după punga sa: Cei cari au bogăţii la casa lor, beau din pahare mari, din cupe, din potire scumpe, pecând noi din vasele noastre de Samos [2]). Şi totuş bem şi ne facem şi noi seama [3]), după puterile noastre.

Sa. Dece parte a mesei [4]) o să ne aşezăm fiecare?

Sti. Stăi tu fireşte, în partea mai de sus [5]). Şi în sfârşit, ca să ne lămurim dela început, împart munca pe din două cu tine, cu învoeala asta: Vezi, ia-ţi provincia, pe care din două o vrei mai bine, ia-ţi-o chiar deacum.

Sa. Ce vorbă e asta, provincia?

Sti. Asupra zeiţei Fântânelor, sau asupra lui Bacchus, zeul vinului, vrei tu mai bine să-ţi întinzi stăpânirea?

Sa. Fireşte, asupra lui Bacchus, cel lichid [6]). Dar, cât o să ne zăbovească cu gateala, prietena mea şi a ta, am chef să ne înveselim puţin între noi. Te fac mai marele peste ospăţ [7]).

Sti. Imi veni o ideie cât se poate de minunată, precum c'ar fi mai bine să stăm pe bănci, ca cinicii [8]), decât pe paturi.

Sa. Ba, e mult mai plăcut aici pe pat. Insă, în restimp, comandante, pentruce paharul nu-şi face datoria? Vezi, câte măsuri bem [9])?

Sti. Atâtea pecât îţi sunt şi degetele la mână. E un cântec grecesc: ἢ πέντ' ἢ τρία πίν' ἢ μὴ τέτταρα [10]).

Sa. Beau pentru tine. Tu, de eşti deştept, îţi poţi lua şi zece pahare din fântână.

---

1) V. nota *Rudens*, v. 936. — 2) *scaphio, cantharis, batiocis, Samiolo poterio.* V. notele, *Mostellaria*, v. 347; *Rudens*, v. 1319. Despre vasele de Samos, v. *Bacchides*, 200; *Captivi*, 291; *Menaechmi*, 179.

3) *moenia*, arhaic p. *munera*. — 4) *mica*. (p. *amica*).

5) Despre locurile la masă, v. nota dela v. 487. V. şi *Persa*, v. 766.

6) Beau vinul amestecat cu apă, în loc de miere.

7) *strategum te facio*. V. nota, *Persa*, v. 770.

8) Probabil, aluzie la parasiţi. V. nota dela v. 489.

9) *quot cyathos bibimus*. V. *Persa*, nota, v. 770.

10) Adică: *Trei, sau cinci pahare, patru însă niciodată.*

www.digibuc.ro

(către public). In sănătatea voastră, a noastră ; (c. Stich.), în sănătatea mea, în a ta, în sănătatea şi a lui Stephanium a noastră !

Sti. Bea, dacă bei. *Sa.* Fasoane la mine n'au să fie.

Sti. Pe Polux, avem cu ce ne ospăta numai prietena noastră să ne vină încoa : Asta ni-e lipsa, că dealtceva lipsă nu ducem.

Sti. Asta a fost foarte bine. Iţi închin paharul ăsta. Vinul îl ai.

Sa. Cum aş mai dori ceva carne.

Sti. Dacă astea, ce sunt, nu-ţi sunt pe plac, altele nu sunt. Ţine apa.

Sa. Eşti mai cuminte tu; dă-le încolo de bunătăţi. Bea, flautistule [1]). Aide, mişcá-te, pe Hercle, e rost de băutură, nu face mofturi. Dece-mi faci aci pe greţosul, când vezi că nu-i chip altcum ? Dece nu bei. Aide, aide odată, ţine, îţi spun. Asta, au, nu statul o plăteşte [2]) ? N'ai dece să te temi. Smulge-ţi flautul dela gură.

Sti. Dupáce va fi băut ăla, sau păzeşti măsura mea, sau dă tu o alta [3]). Nu vreau să mai bem, că peurmă nu mai sunt buni de nimic. Pentrucă, pe Polux, chiar şi un butoiaş îl poţi da gata şi cât de repede vrei.

Sa. Ei, ce zici ? Deşi îmi făceai pe greţosul, ţi-a prins bine vinul ?

Aide, flautist, fiindcă ai băut, repune-ţi flautul la gură [4]). Umflă-ţi repede bucile [5]), ca şarpele, când se înfurie. Aide acum, Stichus, cine se va greşi, să fie pedepsit cu'n pahar.

Sti. Ce spui e bine şi drept. Cine cere un lucru drept, se cade să-l şi dobândească.

Sa. Atunci, aide, ia aminte. Dacă te greşeşti, pedată îţi şi iei pedeapsa.

---

1) Flautistul, care cânta, melodiile şi acompania pe actori. El sta pe scena. — 2) Reprezentaţiile fiind publice, orînduite decătre Edilii cari suportau toate cheltuelile. V. *Amphituo*, 72; *Persa*, 160; *Poenulus*, 36.

3) Stichus dase o măsura de baut: câte cinci cyathos (v. 706), pe care se vede ca Sang. nu o respecta şi turna mai mult vin.

4) *tibicen, quando bibisti, refer ad labeas tibias.* Pasagiu extrem de interesant. Partea aceasta e un *recitativ* şi rezulta de aci proba evidenta, că recitativele erau acompaniate de muzica, — 5) *suffla tibi buccas,*

www.digibuc.ro

Sti. Imi ceri un lucru foarte bun şi cât se poate de drept. Ei, iată-ţi acuma asta, mai nainte de toate.

Posnaşe treabă şi asta, doi rivali la o iubire,
Un pahar la băutură şi-o iubită pentru doi.
Asta-i nemai pomenit: Eu sunt tu şi tu eşti eu,
Suntem doi l'acelaş gând [1]), s'o iubim numai pe ea.
De-i la mine, e la tine, de-i cu tine, e şi cu mine.
Amândoi noi o iubim, de sfădit, nu ne sfădim.

Sa. Ho! E chiar destul! Nu vreau să te dea gata [2])! Acum vreau un alt joc.

Sti. Vrei să ne chemăm încoa iubita? Ea o să ne joace.

Sa. Vreau.

Sti. Dulcea, plăcuta, încântătoarea mea, Stephanium, ieşi încoa, afară, la îndrăgostiţii tăi. Imi eşti aşa frumoasă!

Sa. Ba chiar prea frumoasă.

Sti. Din veseli ce suntem, fă-ne şi mai veseli, prin tine şi a ta arătare.

Sa. Ca unii sosiţi de prin străini, te prea dorim, Stephanium cea micuţă, mierea mea, dacă desmerdarea noastră îţi e pe plac, dacă amândoi càutare avem la tine.

Stephanivm. Stichvs. Sangarinvs.

Ste. Am să vă împlinesc voia, dragii mei. Pentrucă, aşa să mă iubească Venus cea încântătoare, de nu-mi eră să ies, dela început, odată cu voi, afară, dacă nu-mi eră aminte, să mă gătesc pentru voi. C'aşa este păcatu ăsta muieresc: Te-ai spălat, te-ai curăţit bine, te-ai îmbrăcat frumos, te-ai potrivit şi totuş nu eşti încă gata. O amantă cu mult mai repede îşi atrage dispreţul prin nesimţirea ei, decum ar fi să placă într'una prin simţirea ei.

Stl. Nespus de frumoasă îi fù vorbirea!

Sa. Glăsuire vrednică de Venus!

Stl. Sangarinus! *Sa.* Ce?

Sti. Sunt beat de suferintă.

---

1) *ego tu sum, tu es ego, unianimi sumus* — 2) *nolo optaedesçat.*

www.digibuc.ro

Sa. Beat [1])? Cu atât mai rău!
Ste. Unde să m'aşez la masă?
Sa. Tu, unde vrei? *Ste.* Cu amândoi vreau,
pentrucă pe amândoi vă iubesc.
Sti. Economiile mi se duc [2]); s'a sfârşit!
Sa. Adio şi cu libertatea mea!
Ste. Daţi-mi locul, să m'aşez, dragii mei, dacă vă sunt dragă.
Sti. Tu, mie?
Ste. Vreau lângă amândoi.
Sti. Vai, mie! Desnădejdea mă cuprinde. Ce zici?
Sa. Ce este?
Sti. Aşa să mă iubească zeii, nici vorbă n'are să fie, ca, la adică, ea să nu ne joace astăzi. Aide, mierea mea cea dragă, joacă [3]): am să joc şi eu cu tine.
Sa. Pe Polux, cu vorba asta nici pomeneală c'o să mă las mai pre jos, să nu-mi dea şi mie la fel inima brânci.
Ste. Dacă cu adevărat vă e aminte să joc, atunci daţi de băut flautistului.
Sti. Şi nouă, bineînţeles.
Sa. Ţine, flautistule, tu, mai întâi, apoi, dupăce vei fi golit paharul, să începi deodată să zici [4]) repede, aşacum ştii tu, o cântare plăcută, ameţitoare, din cele năbădăioase, să ne găsească bâţâelele din cap şi până'n picioare [5]). (catre Stichus).
Dă încoa apa.

Sangarinvs. Stichvs [6]).

Sa. (catre flautist). Ţine paharul ästa, goleşte-l. Mai adi-

---

1) Joc de cuvinte: *Sti: Totus doleo*
Sa: Potus?..... între *totus* şi *potus*.
totus = tot, cu totul; *potus* = beat. Probabil ca cuv. *totus* sa fi fost pronunţat *t* iniţial cu o nuanţă de *p*. (Fleckeisen n'a înţeles jocul de cuvinte şi schimbă pe *potus* în *totus*). La fel: *ira* p. *hira (Trucul.* 262).

2) *vapulat peculium.* E vorba de economiile sclavilor, care îi ajutau sà-şi ràscumpere libertatea. — 3) *salta.* — 4) *occupito cantionem cinaedicam.* — 5) *ubi perpruriscamus usque ex unguiculis.*

6) Diverbium. *(iambi senarii).* v. 762-768. Aceastá schimbare de metru e foarte caracteristicá. Ea ţine, până ce flautistul îşi bea vinul. Acea-

www.digibuc.ro

neaori nu-i cam plăcea băutura, acum însă o primeşte cu mai puţine mofturi. Ţine-l. Până bea el, tu, ochişorul meu, dă-mi o guriţă.

Sti. Asta-i curat apucătură de femeie de stradă [1]) ? Un iubit [765] să-i dea iubitei sărutări de-a'npicioare ! (îmbrăţişează pe Steph.). Ha, Ha ! Aşa se fură cei hoţi !

Sa. Aide, umflă-ţi repede bucile [2]) şi zii-ne acum altceva mai plăcut. Cântă-ne de vinul ăsta învechit un cântec nou.

Sangarinvs. Stichvs [3]).

Sa. (jucând). Ce jucător Jonian, sau ce comedianţ [4]), care [769] ar putea să facă asta la fel ?

Sti. Dacă ai să mă întreci în învârtitura asta [5]), mă poţi încerca şi cu o alta.

Sa. Fă tu acuma asta. *Sti.* Şi tu acum, aşa. *Sa.* Ba, ba.
Sti. Ta, ta ! *Sa.* Pa, pa ! *Sti.* Pax [6]) !

Sa. Acum, amândoi deodată. Chem la întrecere pe toţi jucătorii din lume. Ne-am săturat acum de joc, cum se satură ciuperca de ploaie.

Sti. Să mergem acum de aici înăuntru. Pentru aşa băutură, ne-a fost destulă jucătură.

Voi, privitori, băteţi din palme şi duceţi-vă acasă, să vă faceţi băutura. [775]

---

sta e o probă evidenta că *diverbia* nu erau întovărăşite de muzică, pentrucă atunci, când flautistul îşi reia cântecul, se schimbă şi metrul versului, care devine un *recitativ*.

1) *prostibilest.* La fel, *Cistellaria,* 331 ; *Persa,* 837.

2) *infla buccas.* La v. 724 : *Suffla tibi buccas.*

3) Recitativul revine, la v. 769-sfârşit *(iambi oct. şi septenarii).*

4) *Ionicus aut cinaedicus.* Despre aceste jocuri, vezi notele din *Persa,* 826 şi *Pseudolus,* 1275, jocul lui Pseudolus.

5) *istoc uorsu.* De aci, din cele spuse la v. 659 şi din descrierea jocului, pe care şi-o face Pseudolus *(Pseud.* 1272-1180), reiese că acest joc consta din învârtituri *(uorsus, circumvortere,* a se învârti ; *pirouette)* şi saltături *(saltationes,* însoţite de mimica,

6) *Babae, tatae, papae, pax,*

www.digibuc.ro